

MIJN NAAM IS MASONGO ABONE

Omslagfoto:

Deel van de prent '*Een plantaadje slavenkamp*'

Woningen van tot slaafgemaakten op een Surinaamse plantage. Voor en tussen de woningen verschillende tot slaaf gemaakte vrouwen en kinderen.

Prent naar een tekening van Gerard Voorduin. Dit object behoort tot *Omslag met lithografieën van Suriname en de Nederlandse Antillen* van jonkheer Jacob Eduard van Heemskerck van Beest, naar Gerard Voorduin, 1860 – 1862.

Collectie Rijksmuseum (Publiek domein)

Van Erwin Oehlers verschenen eveneens

De toekan smaakt naar kip
(historisch roman, 3e herziene druk 2025)

Umasma-taki
(familiekroniek, 2019)

De Misrekening
(biografie, 3de druk 2025)

Toelichting van de auteur:

Deze roman is een mengeling van feit en fictie. Hoewel gebaseerd op historisch onderzoek, zijn bepaalde gebeurtenissen en personages geromantiseerd of gereconstrueerd. Dit boek is geen historisch verslag, maar een interpretatie van het verleden door de lens van de auteur. Eventuele overeenkomsten met bestaande of overleden personen buiten de historische context berusten op toeval.

In dit boek worden historische termen gebruikt, zoals *slaaf*, *neger* en *indiaan* die vandaag de dag als kwetsend worden beschouwd. Dit gebeurt om de taal en tijdsperiode nauwkeurig weer te geven, niet om te kwetsen. Ik veroordeel racisme en discriminatie, en vraag de lezer de historische context in acht te nemen bij het lezen van deze termen.

Erwin Oehlers

Mijn naam is Masongo Abone

HISTORISCH ROMAN

Mijn oprechte dank gaat uit naar alle meelezers die een essentiële rol hebben gespeeld bij het tot stand komen van deze roman. In het bijzonder wil ik Thea bedanken voor haar scherpe blik op de verhaallijn en chronologische consistentie; Anne, Evaline en Lennard voor hun waardevolle inzichten in zowel de structuur als de tekst; Arlene voor haar taalkundige precisie en adviezen; Ricardo voor zijn cruciale bijdrage aan de narratieve samenhang; Arnoud, Dyon en Willem voor hun morele steun en Aart voor zijn ingeving met de titel.

Jullie betrokkenheid en steun hebben dit werk enorm verrijkt.

Ook ben ik Lisanne, Famke, Stella en Jasmijn dankbaar. Jullie puurheid en levenslust zijn een voortdurende bron van vreugde en inspiratie.

Eerste druk, 2025

ISBN 9789465125435

Boekverzorging: Erwin Oehlers

Gepubliceerd en gedrukt via Brave New Books

De afbeeldingen in dit boek zijn afkomstig uit het publieke domein. Dit betekent dat de maker zijn of haar rechten heeft opgegeven, zodat het werk vrij beschikbaar is voor het publiek, zonder beperkingen volgens het auteursrecht.

Zeewolde

© 2025 Erwin G. Oehlers

Proloog - 7

1 De vondeling - 9

2 Trammelant in timmerloods № 3 - 21

3 Drie directeuren op bezoek - 39

4 Naar de kolonie tegen wil en dank - 51

5 Een lang gekoesterde wens - 63

6 Twee brieven - 73

Intermezzo I - 83

7 Plantage Gentileza - 85

8 Een hoge prijs voor de liefde - 101

9 De bevalling - 121

10 Herinneringen van Kwasiba - 129

11 Plantage Beau-Matin - 151

Intermezzo II - 163

12 Masongo - 165

13 Ade Kondre - 185

14 Herinneringen van *basya* Frederik - 205

15 Schotse whisky - 217

Epiloog - 231

(gedeeltelijke) Kaart van Suriname - 234

Nawoord - 236

*‘Het grootste gevaar dat voor een mens dreigt,
is niet dat hij zichzelf verliest, maar dat hij zichzelf
nooit vindt.’*

— Søren Kierkegaard, *De ziekte tot de dood* (1849)

Proloog

Waar en wanneer een verhaal begint, is moeilijk te bepalen. Elk begin wortelt in een ander begin, dat op zijn beurt een eigen vertrekpunt kent. Zo leidt het zoeken naar de oorsprong ons steeds verder terug, tot we uiteindelijk uitkomen bij wat het allereerste begin zou moeten zijn — wat op zichzelf zeer de vraag is. Het vinden van deze ‘primo inizio’ is als het openen van een matroesjka-pop: telkens verschijnt er een nieuwe. Toch moeten we ergens een knip maken, een punt kiezen vanwaar we vertrekken.

Het verhaal van Laurens Poort begint bij Laurens Poort zelf. Wij ontmoeten elkaar op een winteravond in 1716, in herberg Het Grote Wijnvat op de Oudezijds Achterburgwal in Amsterdam. We zitten aan een kleine tafel waar twee rijkge vulde pullen met bier ons verleidelijk aankijken en laven ons aan de warmte en gemoedelijkheid van de herberg. Aan een andere tafel voeren twee kooplieden met baardige gezichten, onder het genot van wijn uit aardewerken bekers, een verhitte discussie over de politieke en economische onzekerheid die het stadhouderloze bewind met zich meebrengt. Een ober met een impo-

sante snor laveert handig tussen de tafels door, zijn handen vol bekers en kruiken.

Over de rand van zijn pul kijkt Laurens mij aan. Hij neemt een stevige slok, zet de pul neer en veegt met de rug van zijn hand het schuim van zijn lippen. Zijn blik is indringend en onderzoekend. Zijn stem klinkt zwaarmoedig wanneer hij opmerkt hoe tijden veranderen. Ik knik, en hij staart even naar het schuim in zijn pul, alsof hij een gedachte afweegt. Dan, bijna achteloos, begint hij te vertellen – eerst een anekdote, een herinnering. Maar al snel groeit het uit tot iets groters – een verhaal dat hij al lang met zich meedraagt. Ik luister aandachtig en grif zijn woorden in mijn geheugen.

Zijn ‘primo inizio’ wordt ingeluid met een ijzige winteravond in 1675, in het schilderachtige Amsterdam, waar de grachten, bedekt met een dikke laag ijs, glinsteren in het zachte licht van de lantaarns.

Amsterdam februari 1675
De vondeling

De avond in het pittoreske Amsterdam begon met een hevige sneeuwbus die de stad bedekte met haar witheid en de straten veranderde in een smetteloos decor. Het straatvuil lag verborgen onder een dikke laag sneeuw, die in het maanlicht schitterde als een fluwelen vacht. Op de brug bij de Leidsche poort drukten voorbijgangers een wild patroon van voetstappen in de sneeuw. De zwak verlichte ramen van nabijgelegen huizen verraadden de slapeloosheid van hun bewoners, terwijl de rook uit de vele schoorstenen op de vleugels van een ijzige bries door de straten en steegjes in de richting van het IJ waaide, een doordringende geur van verbrand hout verspreidend.

In zijn wachtershuisje zat de poortwachter, verfomfaaid en morsig, luisterend naar de klokken van de Nieuwe Kerk, die tien uur sloegen en het sluitingsuur van de stadspoorten aankondigden. De dwingende tonen van de klokken dreunden alsof ze hun laatste melodie speelden en drongen het wachtershuisje binnen. De poortwachter wist hoe laat het was en

maakte zich klaar voor zijn laatste ronde.

De koude wind gierde door de deuren en ramen. Op tafel flakkerde een olielantaarn onrustig. Dik ingepakt, met een rood opgezwollen gezicht van de jenever, staarde de poortwachter naar buiten. Eindelijk was het tijd om de Leidsche poort te sluiten, een van de acht poorten langs de stadsmuur van Amsterdam, die de stad omarmde als een zorgzame moeder haar kind. De stadsmuur fungeerde als een bastion tegen opdringerige passanten die wilden profiteren van de vrijgevigheid en geneugten van de stad.

De poortwachter stond op, haalde een sleutelbos uit de lade, trok zijn jas aan, zette zijn hoed op en bond zijn kraag stevig om zijn nek. Met flinke passen liep hij naar de houten poort en draaide de grootste sleutel in het slot. Met een paar rukken aan de klink controleerde hij of de poort goed was afgesloten. Tot de volgende ochtend kwam niemand de stad meer in en ging niemand er meer uit, tenzij men bereid was het hoge poortgeld te betalen.

‘Goedenavond op deze barre avond,’ bromde de nachtwacht, die net was gearriveerd. ‘Nog iets te melden?’ De poortwachter schudde mompelend zijn hoofd, lamlendig geworden door de eentonigheid van zijn dienst. Hij wilde nog maar één ding: zo snel mogelijk naar de Kloveniersgilde aan de Singel, waar het sappige gebraad van varkensvlees aan het spit werd bereid boven de gloeiende kolen en hij kon rekenen op het wellustige gezelschap van een van de gastvrouwen bij de grote haard. Het contact met de drinkebroers, de vette rook van de tabakspijpen en het gerstenat zouden zijn gedachten sloom maken en zijn hart kalmeren.

Hij overhandigde de sleutels, groette de nachtwacht, liep naar buiten en ging op weg, over de brug. Bij elke stap verdwenen zijn laarzen in de sneeuw. Aan de andere kant van de brug stond een vrouw schichtig om zich heen te kijken, terwijl ze onder haar mantel iets verborgen hield. Een dikke

wollen sjaal bedekte haar gezicht half. Uit haar handschoenen staken vingertoppen als verkleumde knoesten. In het grijze maanlicht was ze een mysterieuze verschijning.

Door de stad galmde het tien-uur geluid van een kerkklok die achterliep, omdat de klokkenluider eerst zijn roes had uitgeslapen voordat hij in de touwen klom.

Toen de poortwachter de vrouw naderde, zag hij hoe ze voorzichtig van onder haar mantel iets tevoorschijn haalde: een mand bedekt met een dik kleed. Ze deed een stap naar voren en struikelde bijna, de snijdende pijn aan haar voeten verbijtend en de mand stevig tegen haar borst geklemd. Haar hart bonsde. Haar ogen vulden zich met tranen toen ze in de mand keek waarin haar kind lag te slapen. Haar eigen vlees en bloed. Geboren in een leven vol pijn en mislukkingen. Ze hoopte dat het op de brug allemaal snel voorbij zou zijn en dat nieuwsgierige toeschouwers op afstand zouden blijven.

De poortwachter stond vlak voor de vrouw stil. Ze boog haar hoofd opnieuw naar de mand en hield haar oor tegen het kleed. Een zacht gekreun steeg op uit de mand.

‘Wat voer je hier uit op dit late uur?’ vroeg de poortwachter nors. Hij torende hoog boven haar uit. Met zijn handen op zijn heupen stond hij wijdbeens, imponerend zoals een moedige klovenier kan zijn, die de stad tegen vijanden beschermt. Het was vredeestijd en de verveling dreigde de kloveniers te demotiveren, dus werden ze ingezet om de openbare orde te handhaven. Als zodanig waren ze een plaag voor kruimeldieven, bedelaars, landlopers en ander gespuis.

De poortwachter keek op de vrouw neer.

‘Het is niet verstandig, of beter gezegd, gevaarlijk om nu hier te zijn. Ga naar huis voordat onverlaten je te grazen nemen,’ zei hij streng.

‘Ik ben hier met een dringend verzoek,’ fluisterde de vrouw aarzelend. Ze huiverde en vocht tegen de kou. Voorzichtig schoof ze haar hoofddoek opzij.

De poortwachter schrok van het vermagerde gezicht van een jong meisje van amper vijftien jaar oud. De somberheid in haar holle ogen ontsierde haar gezicht en verdrong haar jeugdigheid.

‘Ik smeeek u om mijn kindje naar het weeshuis te brengen. Daar zal ze een betere toekomst hebben dan bij mij,’ zei ze. ‘Daarvoor zal ik u belonen met een stuiver, die ik met veel pijn en moeite heb gespaard.’

De stuiver had ze waarschijnlijk gestolen of geruild voor haar lichaam. Hij verdrong die gedachte, voordat deze zijn geweten zou belasten.

Hij tuitte zijn mond en wreef met zijn duim en wijsvinger onder zijn kin. Een stuiver was een aanzienlijk bedrag voor een armoedig meisje dat wanhopig haar kind probeerde te redden uit een uitzichtloze situatie. Het weeshuis zou hem met tien stuivers belonen voor het aangeven van de vondeling. Vondelingen werden vaak slecht gekleed buiten in de kou achtergelaten. Wanneer ze werden gevonden, keerden ze vaak in slechte gezondheid en velen van hen overleefden het niet. Ooit had hij tijdens een van zijn wachtrondes een vondeling aangetroffen in een mand, op de stoep van de bakkerij op de hoek van de Lange Leidschedwardsstraat en de Leidschestraat. Het was middernacht en ijskoud. Hij tilde toen de mand op die bedekt was met een grijs en versleten kleed. Het kind dat erin lag, zag blauwpaars. Hij porde het een paar keer, maar het levenloze lichaampje bleef onbewogen. Om dergelijke situaties te voorkomen, werden poortwachters en nachtwachten, wanneer ze de vondelingen op tijd naar het weeshuis brachten, door de regenten van het weeshuis beloond met tien stuivers.

Met elf stuivers in zijn zak zou hij de kille dag vruchtbaar kunnen afsluiten.

‘Ik smeeek u om de regenten van het weeshuis te vertellen dat u mijn kindje heeft gevonden en om over mij verder te

zwijgen. Ik zal u eeuwig dankbaar en dienstbaar zijn,' fluisterde het meisje. Haar stem trilde. Vol van schaamte en verdriet hield zij haar blik naar beneden gericht. Ze hield de mand stevig vast en wilde niets anders dan het enige dat ze liefhad een beter leven geven. Haar eigen leven was een aaneenschakeling van tegenslagen geweest. Ze groeide op met een agressieve vader die verslaafd was aan alcohol en een neerslachtige moeder. Ze had honger geleden, was vernederd en had haar lichaam verkocht om te overleven. Ze was misleid en misbruikt door een charlatan die haar zwanger maakte en haar vervolgens verliet. Ze had geen middelen om voor haar kind te zorgen. Angst voor het onbekende en schuldgevoelens knaagden aan haar. Ze wist dat ze haar kind zou missen en dat het haar hart zou breken om afscheid te nemen, maar ze geloofde dat dit de enige manier was om haar kind een kans te geven, om het te redden van de ellende die haar eigen leven had getekend.

Ze handelde voorzichtig, wetende dat omstanders haar zouden aangeven bij de schout als ze zagen hoe ze de poortwachter probeerde om te kopen om haar kind als vondeling naar het weeshuis te brengen. Ze zou publiekelijk gestraft worden en haar kind zou weer aan haar worden teruggegeven.

Ze hing de mand aan haar arm en trok het kleed opzij. Toen ze zag dat het kind rustig sliep, bedekte ze de mand weer. Haar lichaam trilde en haar adem vormde witte wolkjes. De winter drong door haar kleren heen en geselde haar magere lichaam. Haar stijve vingers gleden in haar schort. Ze haalde een muntstuk tevoorschijn, dat ze tussen haar vingers omhooghield. Aarzelend legde ze het in de grote, uitgestoken hand. De poortwachter griste het weg en bekeek het van alle kanten om het vervolgens in zijn buidel te stoppen.

'Geef de mand maar,' zei hij kortaf. Hij pakte de mand, keek om zich heen of niemand hen bespiedde en liep zonder iets te zeggen in de richting van de Leidschestraat. Ze riep

nog dat hij voorzichtig moest zijn, maar hij hoorde haar niet meer. Toen beseftte ze dat ze haar kind voor het laatst had gezien; de tranen stroomden uit haar ogen over haar wangen langs de vleugels van haar neus en in haar mond. Met haar tong likte ze het zilte vocht van haar lippen. Diepbedroefd liep ze hem achterna.

De straat was verlaten, de sneeuw knisperde onder haar voeten. Kon ze de poortwachter vertrouwen? Zou haar kind haar dit ooit vergeven? Het was toch wel beter dan meege-sleurd te worden in haar ellendige leven? Ze hoefde hem niet te wantrouwen. Zijn hebzucht moest haar geruststellen, maar haar moederinstinct trok haar als een magneet achter hem aan.

Ze kon de poortwachter niet bijhouden. Hij liep steeds verder weg. Hij sloeg linksaf de Prinsegracht in en hield even later stil voor het Aalmoezeniersweeshuis. Ze verstopte zich achter een van de bomen langs de gracht, schuin tegenover de ingang van het weeshuis. Het was al donker in het Aalmoezeniersweeshuis. Achter de langwerpige gevel woonden de jongens aan de linkerkant en de meisjes aan de rechterkant. Ze werden strikt gescheiden door de regentenkamers in het midden en de dikke muren daartussen.

De poortwachter stond voor de trap bij de ingang en keek omhoog. Het Aalmoezeniersweeshuis stond al negen jaar op deze plek. Voor die tijd bracht hij de vondelingen naar het gebouw aan de Singel, waar destijds het weeshuis was gevestigd. Daarvoor was de huisvesting van vondelingen verspreid over Amsterdam. Hij had er veel over gehoord van de regenten, die altijd dankbaar de vondelingen aannamen. Zij vertelden hem hoe de armen in de Middeleeuwen eerst werden opgevangen door kloosters.

Na de Reformatie in 1517, toen de kloosters verdwenen door de scheuring binnen het christendom, namen de Hervormde

Kerk en de overheid in Amsterdam de armoedezorg over. De stad kende naast een enorme welvaart ook een toenemende armoede, omdat veel paupers hun kans zagen om naar het rijke Amsterdam te trekken om daar hun geluk te beproeven. Niet alleen zwierven bedelende armoedzaaiers door de stad, maar ook 'lediggangers, vagebonden, gespuis en *roofvogels*' trokken naar Amsterdam om te profiteren van de rijken. Burgemeesters en schepenen deden er alles aan om de bedelarij in toom te houden. Paupers werden streng gestraft en naar het Werkhuis gestuurd wanneer ze op bruggen, sluizen, bij kerken, poorten of op straathoeken bedelden en daarbij zongen, jammerden of andere ongeoorloofde geluiden maakten. De kinderen die door deze paupers naar de stad werden gebracht, werden ook door hen ingezet als bedelaars. In veel gevallen werden de kinderen achtergelaten wanneer de paupers de stad verlieten.

Herbergiers en schippers die zich schuldig maakten aan het verbergen of vervoeren van paupers werden zwaar gestraft. Zelfs degenen die aalmoezen gaven aan bedelaars liepen het risico op een boete van twee ducats. Om dit te voorkomen, konden ze, als ze echt begaan waren met het lot van de minder bedeelden, hun giften schenken aan de aalmoezeniers van het weeshuis wanneer die langs de deuren kwamen.

In 1613 werd het College van Aalmoezeniers opgericht. Vóór de oprichting lag de armenzorg in handen van de regenten van de twee weeshuizen aan de Oude en Nieuwe Zijds. Later verhuisden zij naar de Leprozengracht. Omdat de bestaande Huiszittenhuizen¹, het Gasthuis, het Oudemannenhuis en het Burgerweeshuis niet voldeden, besloten de burgemeesters en raden van Amsterdam in 1613 om een

¹ Huiszittenhuizen zijn huizen van waaruit de bedeling aan 'huiszittende armen' plaatsvond. De armen van Amsterdam die weliswaar een dak boven hun hoofd hadden maar niet genoeg geld hadden om rond te komen werden huiszittende armen genoemd. Deze vorm van armenzorg is ontstaan uit de armenzorg van de kerk en kwam in de 17^e eeuw onder de hoede van het stadsbestuur.

nieuw weeshuis op te richten: het Aalmoezeniersweeshuis.

Het weeshuis dat onder beheer van het College van Aalmoezeniers stond, werd gehuisvest in het gebouw aan de Singel. In het begin gaven de regenten van het Aalmoezeniersweeshuis voedsel en reispenningen aan passerende paupers en zorgden ze voor de begrafenis van de armen. De reispenningen waren bedoeld om hen zo snel mogelijk de stad uit te krijgen.

Paupers die ernstig ziek waren of een besmettelijke ziekte hadden, werden behandeld in het Lazarushuis bij de Heilige-wegspoort.

Bedelaars en leeglopers werden ook opgevangen en in het Werkhuis geplaatst, waar ze hennep klopten en touw maakten.

Als belangrijkste taken zagen de regenten van het Aalmoezeniersweeshuis de opvang en opvoeding van vondelingen, verlaten kinderen en weeskinderen die om welke reden dan ook niet terecht konden in andere huizen, zoals het Burgerweeshuis.

Door gebrek aan ruimte werden kinderen geplaatst bij pleeggezinnen, maar de regenten waren niet tevreden met de opvang en verzochten de burgemeesters en raden om een nieuw, groter weeshuis te bouwen. Het nieuwe onderkomen van het Aalmoezeniersweeshuis werd gebouwd aan de Prinsengracht, tussen de Leidschestraat en de Leidschegracht. Eind 1665 was het gebouw gereed en in januari 1666 werden de kinderen, die verspreid over Amsterdam waren uitbesteed, in het gebouw ondergebracht. Hier kwamen niet alleen kinderen terecht van wie de ouders waren overleden, maar ook kinderen die door hun ouders waren verlaten of van wie de ouders waren opgenomen in het gasthuis of in de gevangenis terecht waren gekomen.

De poortwachter liep de middelste stenen trap van het Aal-

moezeniersweeshuis op naar de ingang. Hij was er vaak geweest om vondelingen af te leveren en ging er prat op dat het vooral zijn verdienste was dat het weeshuis werd volgestouwd met wezen. Hij kende het gebouw dan ook door en door.

Links en rechts waren twee gescheiden trappen naar de jongens- en meisjesingang. Het gebouw bestond uit vijf verdiepingen en een kelder, met twee binnenplaatsen: de jongensplaats en de meisjesplaats. Rondom de binnenplaatsen waren twee galerijen waar de kinderen konden schuilen als het regende.

De belangrijkste ruimtes op de begane grond waren de kantoor kamers van de regenten, de bibliotheek en de administratie. Alle drie waren gelegen aan de voorzijde van het gebouw. In de rechter vleugel bevonden zich de bakkerij, timmerwerkplaats en schilderswerkplaats, terwijl in de linkervleugel de aparte jongens- en meisjesziekenzalen met de dokterskamer waren. Achterin waren de grote keuken en voorraadkamers en op de buitenplaats achter de keuken bevonden zich het varkenshok en de opslagruimte.

Aan de voorzijde van de eerste verdieping waren de regentenkamer en aan de achterzijde de regentessenkamer. De grootste zalen op deze verdieping waren de jongenszaal en de meisjeszaal. De wollenwinkel bevond zich aan de voorkant, vlakbij de regentenkamer, en de linnenwinkel lag aan de achterkant, naast de regentessenkamer.

Op de tweede verdieping bevonden zich de scholen en de kleinkinderhuizen, waar de jongste weeskinderen verbleven. Meesters en moeders hadden ook hier hun kamers.

De derde verdieping was opgedeeld in de grootkinderhuizen, de slaapzalen voor meisjes en jongens, en de wasruimte. Op de zolder bevonden zich links de turfzolder en rechts de droogzolder.

Het gebouw was als een klein dorp dat alles bood wat nodig

was voor het welzijn en de opvoeding van de weeskinderen.

Het meisje zag hoe de poortwachter bovenaan de trap op de deur klopte. De pijn aan haar handen en voeten werd heviger. Met haar handschoen veegde ze haar tranen weg. De poortwachter hield de mand tegen zijn borst en klopte opnieuw een paar keer op de deur. Even later ging die langzaam open. In de opening stond een kleine vrouw in een lang nachthemd met een witte slaapmuts op, in haar hand een olielamp. De vrouw liet de poortwachter binnen en deed de deur achter hem dicht. Even later verschenen ze in de kamer rechts van de ingang. Achter het raam verscheen het silhouet van beiden, verlicht door de olielamp. Het leek op een schimmenspel: een grote schim trok het kleed van de mand omhoog, terwijl de kleine schim de olielamp erboven hield en een verfrommeld briefje omhooghield, dicht bij het licht. De vrouw probeerde het handschrift te ontcijferen dat het meisje in een moment van uitzichtloosheid voor een stuiver door een scribent had laten opschrijven. 'Mijn geliefd kindje.' Het meisje fluisterde de tekst letterlijk mee, alsof ze zelf haar dringende boodschap aan de schimmen achter het raam voorlas.

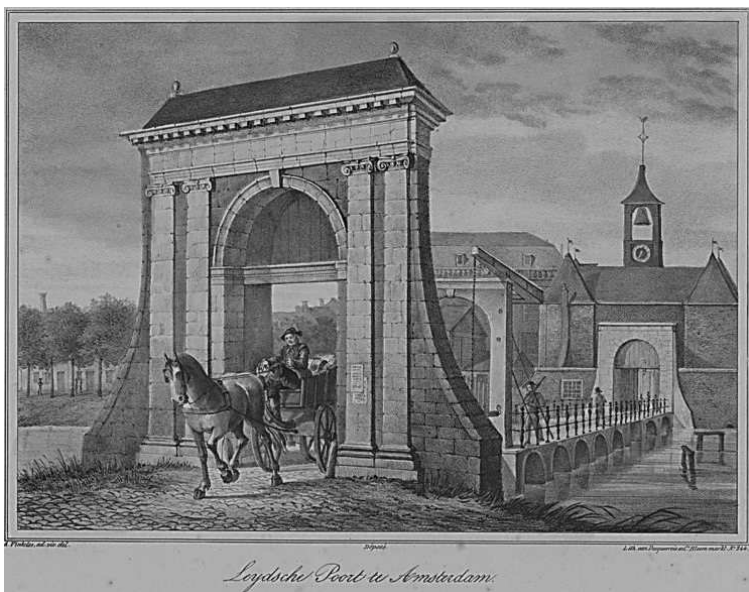
'Het is met groot verdriet en pijn in het hart dat ik mijn geliefde kindje wegens uiterste nood moet afgeven en ik u vriendelijk verzoek haar bij u en een zorgdragende min te plaatsen omdat het zich thans in een zeer zwakke staat bevindt. Het is zuigend en draagt de naam Sara. Zij is 1 maand oud. Ik hoop dat U aan mijn zeer vriendelijke verzoek wilt voldoen. Met alle achting en eerbied ben ik uwe nederige dienaar.'

Op 28 februari 1675 werd Sara binnengebracht in het Aalmoezeniersweeshuis. Aan de overkant van het grote gebouw

met de vele ramen zocht een jong meisje wanhopig houvast bij een boom. Ze had haar kindje weggegeven, maar wist dat het nu veilig in het weeshuis was.

Ze moest de naam Sara voortaan zorgvuldig vermijden, want als de schout lucht kreeg van haar wanhoopsdaad, zou hij onmiddellijk zijn rakkers met hun hellebaarden op haar afsturen om haar te arresteren. De judas die haar aangaf, kon rekenen op een vorstelijke beloning. Maar het enige wat ze wilde, was het beste voor haar kind.

Terwijl het schimmenspel achter het raam ongestoord verderging, trok ze de hoofddoek stevig over haar hoofd. Met een gebroken stem fluisterde ze: ‘Mijn geliefd kindje,’ terwijl ze haar rechterhand naar haar voorhoofd bracht en een kruisteken sloeg. Haar hart was vervuld van liefde, maar ook van angst. Rillend van de kou liep ze de Prinsegracht uit, op zoek naar een warme schuilplaats voor de nacht.

onderdeel van een omslag met een serie van zes lithografieën
van Amsterdamse poorten. Naar een ontwerp van
Abraham Vinkeles, prentmaker: anoniem.
Collectie Rijksmuseum

Amsterdam zomer 1710
Trammelant in timmerloods № 3

‘Wat zal meneer Kuipers ervan vinden?’ vroeg Laurens aan Van Duijn die aan zijn bureau zat en zijn schouders ophaalde.

‘Laurens, maak je maar niet druk over meneer Kuipers. Het is een prachtig werkstuk geworden,’ antwoordde hij. ‘Je hebt aanleg en dat belooft wat.’

Het houten beeldje stond als een kostbare schat op het bureau, een bescheiden kopie van het imposante boegbeeld dat koopvaardijschepen siert en dat als een trouwe wachter de uitgestrekte oceanen bespiedt om man en schip te behoeden voor verwoestende stormen, vechtlustige piraten, maar vooral voor angstaanjagende zeemonsters.

Het hout van Laurens’ beeldje had een diepe glans en mysterieuze kleur alsof het zelf een verhaal te vertellen had. Een verhaal dat lang had gewacht om verteld te worden.

Sinds Laurens op de scheepswerf werkte, was dit de eerste keer dat Kuipers, eigenaar van de scheepswerf, timmerloods nummer drie zou bezoeken. Dat hij het beeldje zou beoordelen maakte Laurens onzeker en gespannen.

Hij had al zijn vakmanschap in het beeldje gestopt. Dit keer zonder de hulp van Van Duijn, de meestertimmerman.

Scheepstimmerwerf De Waterkant lag op een eiland noord-oostelijk van Amsterdam. Op het terrein bevonden zich drie timmerloodsen. In timmerloods nummer drie werden de gezellen opgeleid tot scheepstimmerman. Laurens was een jaar in opleiding. Vanaf jonge leeftijd wilde hij niets liever dan timmerman worden. Op zijn vijftiende, de leeftijd waarop de meeste jongens uit het weeshuis op zoek gaan naar werk, kwam hij terecht in timmerloods nummer drie. Van Duijn, de meestertimmerman nam hem onder zijn hoede en leerde hem het ambacht. Het loon dat hij verdiende werd door het weeshuis geïnd, dat ook zijn vorderingen als gezel in de gaten hield. Een deel van het loon werd ingehouden voor het weeshuis; de rest mocht hij houden als zakgeld.

In de timmerloods was Van Duijn de baas. Met een onbegrensde gedrevenheid leerde hij de gezellen het timmerambacht. Van 's ochtends vroeg tot laat in de middag werd er hard gewerkt. Aan één kant van de ruimte stonden twee werkbanken waar houten balken en planken, afkomstig van de zaagmolen verderop, op maat werden gezaagd. Aan de andere kant stonden vier werkbanken waar het gereedschap netjes gesorteerd aan de muur hing en waar het ruwe hout werd bewerkt tot scheepsonderdelen.

De geur van zaagsel en lijnolie drong door tot in het leslokaal van Van Duijn, dat zich achterin bevond.

Kuipers verreed timmerloods nummer drie omdat hij weinig had met gezellen die het vak nog moesten leren. Hij had liever ervaren timmerlieden die geld opleverden.

Hij stond bekend als een autoritaire man. Als iets hem niet zinde, ging hij als een wilde tekeer en kon hij vernederend en intimiderend zijn. Met zo'n reputatie was het voor de gezellen misschien wel een zegen dat hij zo weinig in timmerloods nummer drie kwam. Hij bezocht de loods slechts één keer per

jaar, een verplichting die hij het liefst oversloeg.

Enkele dagen voordat Laurens het beeldje aan Van Duijn liet zien, had Kuipers zijn bezoek aangekondigd, zonder dag en tijd te noemen. In de dagen die volgden was de spanning in timmerloods nummer drie duidelijk voelbaar. Uit vrees voor Kuipers' bezoek spraken de gezellen nergens anders meer over en vroegen Van Duijn honderduit over Kuipers en wat hij precies kwam doen.

Een week later liep Kuipers op een ochtend de loods binnen. Zijn entree werd aangekondigd door een krakende deur en een straal zonlicht die zijn gestalte in een gouden gloed dompelde, alsof er een stukje hemel was neergedaald, terwijl hij daar stond, omringd door een onwaarschijnlijke aureool van sereniteit en vrede. Hij was groot en stak boven iedereen uit. Gewapend met een houten wandelstok waar hij zwaar op leunde, stapte hij naar voren uit het licht. Zijn zwarte kleding stak scherp af tegen zijn bleke huid en aan de middelvinger van zijn rechterhand droeg hij een opvallende ring met een grote hemelsblauwe topaas.

Strak voor zich uitkijkend liep hij tussen de gezellen door naar het leslokaal achterin, zonder Van Duijn aan te spreken die bij de zaagbank stond met Laurens.

‘Wacht maar even,’ zei Van Duijn, knikte naar Laurens en liep Kuipers achterna.

‘Meneer Kuipers,’ riep hij van een afstand.

‘Van Duijn, ik wil een rondleiding,’ zei Kuipers in het lokaal en negeerde de uitgestoken hand.

‘Ja, natuurlijk. Zullen we hier beginnen?’ vroeg Van Duijn die zich meteen realiseerde dat het lokaal niet de meest spannende plek was om te beginnen. ‘Of misschien liever eerst de loods, bij de timmergezellen,’ voegde hij eraan toe.

Op dat moment viel Kuipers' oog op het beeldje dat op het bureau stond. Hij boog zich voorover en nam het beeldje voorzichtig in beide handen, bracht het dicht bij zijn gezicht

en bestudeerde het van alle kanten als een kunstwerk, op zoek naar de ziel van de kunstenaar.

‘Mooi stukje werk,’ zei hij op een voor hem ongebruikelijk vriendelijke toon. ‘Wie is deze geniale timmerman?’

‘Laurens Poort,’ antwoordde Van Duijn. Met enige trots wees hij naar de zaagbank waar Laurens stond.

‘Welke?’

‘Bij de zaagbank rechts, met de muts op.’

Kuipers strekte zich uit, keek door het raam van het lokaal naar de loods. Met een ruk draaide hij zich om en keek Van Duijn met een even verbaasde als felle blik aan.

‘De neger?’ vroeg Kuipers. ‘Wat doet hij hier?’

Van Duijn begreep niet waar Kuipers’ woede en agressie vandaan kwamen, maar liet zich er niet door van de wijs brengen.

‘Hoe dat altijd gaat met de gezellen. Hij werd aangemeld door het Aalmoezeniersweeshuis,’ zei Van Duijn. ‘Hij is hier nu bijna een jaar.’

‘Waar komt hij vandaan?’ vroeg Kuipers met een harde stem, terwijl hij het beeldje op het bureau terugzette en breeduit voor Van Duijn ging staan met een hand op zijn rug en met de andere leunend op zijn wandelstok.

‘Het Aalmoezeniersweeshuis,’ herhaalde Van Duijn.

‘Dat bedoel ik niet. Uit de kolonie?’

‘Voor zover ik weet is hij hier geboren,’ antwoordde Van Duijn.

‘Ik bedoelde het niet zo. Uit de kolonie?’

‘Hij is hier geboren,’ herhaalde Van Duijn. De ergernis in zijn stem was Kuipers niet ontgaan.

‘Van Duijn, je bent koppig, dat ken ik niet van je!’ tierde hij door het lokaal. ‘In deze timmerloods is er geen plaats voor dat soort. Doe er iets aan!’

‘Met permissie, ik begrijp u niet. Wat is er mis met hem?’ vroeg Van Duijn, die naar woorden zocht om Kuipers op an-